

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Thea Nygren

Erkända utländska barnäktenskap – hur påverkas barnet vid vissa familjerättsliga frågor?

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Marie Göransson

Termin: VT 2016

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRKORTNINGAR	3
1. INLEDNING	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Syfte	4
1.3 Frågeställningar	5
1.4 Avgränsningar	5
1.5 Metod och perspektiv	6
1.6 Material	6
1.7 Forskningsläge	6
1.8 Disposition	7
2. VAD ÄR ETT BARNÄKTENSKAP?	9
2.1 Tvångsäktenskap	9
2.2 Sociala aspekter	10
3. I VILKEN USTRÄCKNING ERKÄNNES BARNÄKTENSKAP I SVERIGE?	12
3.1 Svenska barnäktenskap	12
3.2 Utländska barnäktenskap	13
3.2.1 Undantaget från undantaget	14
3.2.2 Svensk ordre public	15
4. BARNS RÄTTSLIGA STÄLLNING I SVERIGE	18
4.1 Barnkonventionen	18
4.2 Föräldrabalken	19
4.2.1 Allmänt	19
4.2.2 Utländska barn i Sverige	20
5. RÄTTSLIGA KONSEKVENSER VID VISSA FAMILJERÄTTSLIGA SITUATIONER	22

5.1	Makars förmögenhetsförhållanden	23
5.1.1	Lagval	23
5.1.2	Problematik för gifta omyndiga	24
5.2	Arv och testamente	25
5.2.1	Lagval	25
5.2.2	Problematik för gifta omyndiga	26
6.	ANALYS	30
6.1	Äktenskapsförord	30
6.2	Arv och testamente	31
6.3	Slutkommentar	33
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	35
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	37

Summary

Previously, people under 18 years old have been allowed to marry in Sweden, but after a law change in 2014 it is no longer possible. In connection with the law change, other special rules regarding married minors have been removed, such as the unlimited right for married minors to write a will. The preparatory works clearly states that child marriages shall not occur in Sweden.

As the world becomes more globalized and more people move across borders, there will be more people in Sweden who have entered child marriage abroad. One purpose of the essay is to examine through a legal dogmatic approach the requirements for recognizing a foreign child marriage. The essay will then focus on the next step in which a child has entered a child marriage that has been recognized in Sweden, then which national law shall be used and elucidate any problems that may occur when Swedish legislation is applicable regarding prenuptial agreements, inheritance waiver and wills. The paper also aims to examine through a critical perspective whether the legislation in these areas are satisfactory or if there is need for legislative changes.

The paper demonstrates that married children, unlike adults, have a very limited legal capacity and are dependent on the consent of a guardian in several family law situations. Their ability to sign the prenuptial agreements, waiver an inheritance and write wills differs from the ability of married adults. In discussing whether the current legislation is satisfactory or not, one finds arguments both for and against a special provision for married children. In my opinion, the arguments against a law change outweigh the need to introduce particular rules for spouses in a recognized child marriage.

Sammanfattning

Tidigare har det varit tillåtet för underåriga att gifta sig i Sverige, men efter en lagändring 2014 är det numera inte möjligt. I samband med lagändringen, har även vissa särregler tagits bort för underåriga gifta, exempelvis den obegränsade rätten för gifta underåriga att skriva testamente. Förarbetena uttrycker tydligt att barnäktenskap inte ska förekomma i Sverige.

I takt med att världen har blivit mer globaliserad och fler människor rör sig över gränserna, kommer det dock fler människor till Sverige som har ingått barnäktenskap utomlands. Ett av uppsatsens syfte är att genom en rättsdogmatisk metod utreda vilka krav som ställs för att erkänna utländska barnäktenskap. Arbetet kommer sedan rikta in sig på steget efter, nämligen när ett barn har ingått ett äktenskap som senare erkänts i Sverige, vilket lands lag som då ska användas och belysa eventuell problematik som kan uppstå när svensk lagstiftning angående makars förmögenhetsförhållanden, arv och testamente ska tillämpas. Uppsatsen syftar också till att ur ett kritiskt perspektiv undersöka huruvida lagstiftningen på dessa områden är tillfredställande eller om det finns behov av lagändringar.

I uppsatsen framkommer det att gifta barn, till skillnad från vuxna, har en starkt begränsad rättshandlingsförmåga och är beroende av samtycke från en förmyndare i flera familjerättsliga situationer. Deras möjlighet att skriva äktenskapsförord, avsäga sig arv och upprätta testamente skiljer sig från vuxna giftas möjligheter. Vid diskussionen huruvida den gällande lagstiftningen är tillfredställande eller inte, kan man finna argument både för och emot en särreglering för gifta barn. Enligt min mening väger de argument som talar mot en lagändring tyngre än behovet av att införa en särreglering för makar i ett erkänt barnäktenskap.

Förkortningar

Barnkonventionen

FN:s konvention om barnets
rättigheter den 20 november 1989

FB

Föräldrabalken

IÄL

Lag (1904:26) om vissa
internationella rättsförhållanden
rörande äktenskap och
förmyndarskap

LIMF

Lag (1990:272) om internationella
frågor rörande makars och sambors
förmögenhetsförhållanden

ÄktB

Äktenskapsbalken

ÄB

Ärvdabalken

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Under år 2016 har frågan om utländska barnäktenskap ställts på sin spets i Sverige, bl. a efter att Sveriges Radio Ekot i januari uppgivit att flera kommuner som tar emot ensamkommande barn tillåter gifta barn att bo tillsammans med sin make/maka.¹ Detta skapade en stor debatt om barnäktenskap i svensk media.

På grund av globalisering och inte minst de nuvarande stora flyktingströmmarna har fler människor från andra länder med olika kulturer och värderingar om äktenskap kommit till Sverige. I vissa av dessa länder är det både lagligt och vanligt för personer under 18 år att ingå äktenskap. Utländska barnäktenskap är därför inte längre ett okänt fenomen i Sverige.

Visserligen är ingående av barnäktenskap inte tillåtet i Sverige och efter ett antal lagändringar som trädde ikraft 2004 och 2014 har utrymmet att erkänna utländska barnäktenskap minskat. Lagstiftningen har haft önskad effekt då det har resulterat i ett minskat antal barnäktenskap i Sverige. Det finns dock möjlighet att erkänna ett utländskt barnäktenskap i vissa undantagsfall. Vilka blir då de rättsliga konsekvenserna vid vissa familjerättsliga frågor för den omyndige när ett utländskt barnäktenskap *erkänns* i Sverige?

1.2 Syfte

Syftet med uppsatsen är att utreda vilka krav som ställs för ett erkännande av ett utländskt barnäktenskap och undersöka hur ett sådant erkännande påverkar den omyndige i vissa familjerättsliga situationer när svensk rätt ska

---

¹ Sjövall.

tillämpas. Uppsatsens syfte är också att undersöka huruvida den gällande lagstiftningen i dessa avseenden är tillfredställande.

1.3 Frågeställningar

De frågeställningar som kommer besvaras i uppsatsen är:

- I vilken utsträckning erkänns utländska barnäktenskap i Sverige?
- Vad har en omyndig person i Sverige för rättslig ställning enligt FN:s konvention om barnets rättigheter den 20 november 1989 (barnkonventionen) och föräldrabalken (FB)?
- Vad resulterar ett erkännande av ett barnäktenskap i för rättsliga konsekvenser för den omyndige vid vissa familjerättsliga frågor såsom makars förmögenhetsförhållande, arv och testamente?
- Är lagstiftningen kring de utländska barnäktenskap som Sverige erkänner tillfredställande? Behövs det ändringar av lagstiftningen?

1.4 Avgränsningar

Uppsatsen kommer beröra de civilrättsliga och de internationellt privaträttsliga reglerna om ett barnäktenskaps giltighet. Straffrättsliga aspekter kommer inte att behandlas. Informella äktenskap, det vill säga äktenskap som inte uppfyller formkraven för ett giltigt äktenskap² kommer inte heller beröras.

Fokus kommer ligga på sådana utländska barnäktenskap som erkänts i Sverige och där båda makarna senare har fått uppehållstillstånd.³ Regler som har betydelse särskilt under en eventuell asylprocess kommer alltså inte tas upp.

---

² Jänträ-Jareborg, 2010, s. 215.

³ och därmed anses ha hemvist i landet enligt internationellt privaträttsliga regler, SOU 2012:35 s. 233.

1.5 Metod och perspektiv

En rättsdogmatisk metod har använts under skrivandets gång. Metoden utgår från rättskällorna.⁴ Metoden är lämplig för att förklara gällande rätt, utreda vilket lands lag som ska tillämpas på vissa familjerättsliga områden enligt internationellt privaträttsliga regler och upptäcka eventuell problematik när lagen ska tillämpas på barnäktenskap.

För att belysa eventuella brister i den gällande lagstiftningen kommer uppsatsen inta ett kritiskt perspektiv. Uppsatsen har i viss mån ett barnperspektiv eftersom den har sin utgångspunkt i (det gifta) barnets bästa.

1.6 Material

Det material som har använts är främst lagstiftning, förarbeten och praxis. Doktrin i form av artiklar och lagkommentarer har studerats. Även internationella konventioner som barnkonventionen har varit aktuella för uppsatsen. Det finns ingen ny praxis avseende den senaste lagändring 2014 som begränsade möjligheten att erkänna ett utländskt barnäktenskap.

1.7 Forskningsläge

Det finns flera utredningar och förarbeten, bl. a. från år 2004 och 2014, om barnäktenskap som behandlar frågan om barnets bästa och sätt att motverka tvångsäktenskap och barnäktenskap. Utredningarna hade som syfte att undersöka huruvida skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap skulle stärkas genom striktare lagstiftning. Det resulterade i ett antal lagändringar i bl.a. äktenskapsbalken (ÄktB), lag (1904:26) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmyndarskap (IÄL), ärvdabalken

---

⁴ Kleineman i Korling & Zamboni, 2013, s. 21.

(ÄB) och FB. Det har inte bedrivits någon forskning avseende lagändringarna år 2014 och hur rätten senare har påverkats av dem.

Marit Jänträ-Jareborg, professor i internationell privaträtt vid Uppsala universitet, har skrivit flera artiklar om tvångsäktenskap och barnäktenskap före lagändringarna 2014. Fokus har då varit på utländska äktenskap och internationellt privaträttsliga regler.

Det finns begränsat med material om barn som har ingått äktenskap som senare erkänts i Sverige. Den forskning som finns om barnäktenskap i Sverige och andra industriländer är oftast i kontexten av tvångsäktenskap.⁵ Forskning om psykiska och hälsomässiga konsekvenser för flickor som har ingått ett barnäktenskap fokuserar framförallt på utvecklingsländer och inte industriländer som Sverige.⁶

Michael Bogdan, professor i internationell privaträtt och komparativ rätt vid Lunds universitet, har skrivit ett flertal publikationer om internationellt privaträttsliga regleringar, bland annat vid makars förmögenhetsförhållanden och arv.

Johanna Schiratzki, professor i rättsvetenskap vid Stockholms universitet, har skrivit en bok om barnrätt, där hon bland annat diskuterar barns rättigheter i relation till barnkonventionen. Hon har även skrivit en artikel om barnperspektiv på successionsrätten.

1.8 Disposition

I uppsatsen andra kapitel definieras barnäktenskap och sociala aspekter som är associerade med barnäktenskap redovisas. Därefter görs en redogörelse av det gällande rättsläget för barnäktenskap som fokuserar på civilrättsliga

---

⁵ SOU 2012:35, s. 165.

⁶ SOU 2012:35, s. 87.

och internationellt privaträttsliga regleringar i det tredje kapitlet. I fjärde kapitlet kommer ett barns rättsliga ställning enligt barnkonventionen och FB kort beröras. Uppsatsens femte kapitel rör konsekvenserna av ett erkännande av ett utländskt barnäktenskap vid frågor rörande familjerättsliga regleringar såsom makars förmögenhetsförhållanden, arv och testamente. Eftersom det rör sig om utländska barnäktenskap där makarna endast har anknytning till Sverige i form av svensk hemvist (och inte svenskt medborgarskap), kommer femte kapitlet utreda lagvalsfrågan för de upptagna familjerättsliga områdena. Uppsatsens avslutas med en analys.

2. Vad är ett barnäktenskap?

Det finns ingen internationell bestämmelse eller reglering om vad som utgör ett barnäktenskap. Detta beror på att det i olika länder finns skilda uppfattningar om vid vilken ålder en person är redo att gifta sig och man har därmed inte kunnat enas om en gemensam åldersgräns för äktenskap.⁷ I barnkonventionens första artikel definieras varje människa under 18 år som barn. Trots detta finns det inte heller här någon bestämmelse om barnäktenskap.⁸ Däremot ska varje stat som är medlem i FN stadga i sin rättsordning en specifik minimiålder för ingående av äktenskap enligt artikel 2 i 1962 års Förenta Nationernas (FN) konvention om samtycke till, minimiålder för och registrering av äktenskap. I den svenska rättsordningen har den åldern bestämts till 18 år. I Sverige karakteriseras alltså ett barnäktenskap som ett äktenskap där minst en av makarna var under 18 år vid äktenskapets ingående.⁹

2.1 Tvångsäktenskap

Ett tvångsäktenskap kännetecknas som ett äktenskap där minst en av makarna blivit tvingad att ingå äktenskapet.¹⁰ Enligt 1962 års FN-konvention är ett äktenskap giltigt endast om det ingås med parternas fria vilja och fullständiga samtycke.¹¹

Enligt förarbetena drabbas främst barn och unga vuxna av tvångsäktenskap, och därför kan ofta barnäktenskap samtidigt vara tvångsäktenskap.¹² Det har förekommit diskussioner huruvida barnäktenskap där en av makarna är under 15 år per automatik blir ett tvångsäktenskap. Det resonemang som

---

⁷ Jänterä-Jareborg, 2010, s. 219.

⁸ Jänterä-Jareborg, 2010, s. 219.

⁹ Jänterä-Jareborg, 2007 s. 306.

¹⁰ Jänterä-Jareborg, 2007, 306.

¹¹ Prop. 2013/14:208, s. 20.

¹² Prop. 2013/14:208 s. 20.

förts är att oavsett vad barnet uttryckligen säger finns det tvivel huruvida ett barn vid så ung ålder kan samtycka till en rättshandling av så stor betydelse. Sexuellt umgänge med barn under 15 år är dessutom straffbart i svensk lagstiftning. Uppsatsen kommer dock inte gå in på denna diskussion, utan endast fokusera på barnäktenskap där båda makarna får anses ha ingått äktenskapet med fri vilja.

2.2 Sociala aspekter

Ingående av äktenskap är ofta en av de mest ingripande händelserna i en persons liv. Äktenskapet är en rättshandling som leder till ett flertal ekonomiska och juridiska effekter och dessutom är känslomässigt viktigt för individen. Barnäktenskap kan dock leda till andra sociala effekter som påverkar barnet negativt.

Undersökningar visar att de flesta barn som ingår barnäktenskap är flickor, men det finns skäl att anta att det finns ett stort mörkertal när det gäller pojkar.¹³

Barnäktenskap kan leda till tidig graviditet vilket kan ha flera hälsorisker för en unga flicka vars kropp inte är färdigutvecklad. Det finns även risker att barnet föds med hälsoproblem om modern är väldigt ung.¹⁴

Tidig familjebildning kan orsaka att den underårige avbryter sin utbildning tidigare än planerat. Med en oavslutad utbildning riskerar den underårige att leva ett liv i utanförskap. I dagens samhälle bidrar en oavslutad utbildning även till svårigheter att ta sig in på arbetsmarknaden. I patriarkala kulturer som har starka, traditionella könsnormer blir det svårt för en gift kvinna med barn att fortsätta sin utbildning eller satsa på sin karriär.¹⁵

---

¹³ SOU 2012:25, s. 160.

¹⁴ Jenson & Thornton, s. 13.

¹⁵ SOU 2012:35 s. 86.

En stor åldersskillnad mellan makarna kan leda till en ojämn maktbalans där den underårige har en underlägsen position och får svårigheter att hävda sin rätt. Internationella studier visar att kvinnor som ingår äktenskap i ung ålder riskerar att bli slagna eller hotade av sin make och att de har oftare uppfattningen att deras make får slå dem.¹⁶ En amerikansk studie som publicerades 2011 tyder på att kvinnor i USA som ingick äktenskap före 18 års ålder har sämre psykisk hälsa än kvinnor som ingick äktenskap i vuxen ålder.¹⁷

---

¹⁶ SOU 2012:35 s. 86.

¹⁷ SOU 2012:35 s. 87, Le Strat, Dubertret & Le Foll, s. 528.

3. I vilken usträckning erkänns barnäktenskap i Sverige?

Enligt FN:s allmänna deklARATION om de mänskliga rättigheterna och FN:s konvention om civila och politiska rättigheter är det en mänsklig rättighet att få gifta sig och bilda familj. Barn har dock inte en sådan konventionsgrundad rättighet.¹⁸ Familjerätten är ett väldigt kulturbundet rättsområde.¹⁹ Vad som konstituerar ett äktenskap varierar därför i olika länder beroende på lagar, traditioner, kultur och andra förhållanden. Det är alltså inte överraskande att ett äktenskap som är giltigt i ett annat land inte nödvändigtvis är det i Sverige.

3.1 Svenska barnäktenskap

Den svenska äktenskapsbalken innehåller flera äktenskapshinder, varav en är ålder. Enligt 2 kap. 1§ ÄktB får personer under 18 år inte gifta sig.

Före år 2014 har omyndiga svenska medborgare kunnat ansöka hos länsstyrelsen om dispens att få gifta sig. Bifall gavs om *särskilda skäl* förelåg. Trots att det då inte fanns någon bestämd lägsta åldersgräns var länsstyrelserna mycket restriktiva med att ge tillstånd till äktenskap för personer under 15 år, mot bakgrund av att sexuellt umgänge med barn under 15 år är straffbelagt.²⁰

Möjligheten till dispens togs bort genom en lagändring som trädde ikraft 1 juli 2014.²¹ Regeringen förklarade i propositionen att barnäktenskap inte ska förekomma i Sverige då det utgör en kränkning och stort ingrepp i den

---

¹⁸ SOU 2012:35 s. 84.

¹⁹ Jänterä-Jareborg, 2010, s. 206.

²⁰ Tottie & Teleman, s. 53.

²¹ SFS 2014:376.

personliga integriteten och friheten.²² Vidare ansåg man att ingåendet av ett äktenskap medför allvarliga konsekvenser som kräver en vuxen persons mognad.²³ Förarbetena är också tydliga med att principen om barnets bästa ska stå i centrum - intresset av att värna om barn ska väga tyngre än kulturell och religiös hänsyn.²⁴ Regeringen ansåg att så länge lagstiftningen ger en möjlighet att tillåta barn att ingå äktenskap, finns det en risk att det utövas påtryckningar på barn att ansöka om dispens och vidta andra åtgärder, som exempelvis att bli gravid i syfte att underlätta bifall till ansökan om dispens.²⁵

3.2 Utländska barnäktenskap

Huruvida ett utländskt äktenskap ska erkännas i Sverige framgår av de internationellt privaträttsliga reglerna. Enligt huvudregeln ska alla äktenskap som ingåtts utanför Sverige enligt utländsk lag erkännas här om äktenskapet är giltigt i det land där det ingicks enligt 1 kap. 7§ IÄL. Ett utländskt barnäktenskap kan alltså erkännas i Sverige om det är giltigt i det landet där det ingicks.

Huvudregeln gäller dock inte utan undantag. 1 kap. 8 a § IÄL anger tre undantag som gör att ett utländskt äktenskap kan vägras erkännande i Sverige, trots att äktenskapet är giltigt i ett annat land.

Det första undantaget infördes 2004²⁶ och syftar till att motverka att människor med svensk anknytning åker utomlands och själva ingår eller tvingar någon annan att ingå barnäktenskap och sedan åker tillbaka till Sverige.²⁷ Enligt undantaget erkänns således inte ett utländskt äktenskap i Sverige om minst en av parterna hade anknytning till Sverige och det

---

²² Prop. 2013/14:208 s. 21.

²³ Prop. 2013/14:208 s. 20.

²⁴ Prop. 2013/14:208 s. 24.

²⁵ Prop. 2013/14:208 s. 24.

²⁶ SFS 2004:144.

²⁷ Prop. 2003/04:48 s. 25.

förelåg ett svenskt äktenskapshinder vid äktenskapets ingående. Med svenskt äktenskapshinder enligt 1 kap. 8 a § p. 1 IÄL avses specifikt barnäktenskap och polygami.²⁸

Bestämmelsens andra undantag stadgar att oavsett om parterna har svensk anknytning eller ej, erkänns inte äktenskap i Sverige som har ingåtts under *tvång*.

Ett utländskt äktenskap erkänns inte heller i Sverige om minst en av parterna hade svensk anknytning vid äktenskapets ingående och äktenskapet ingicks utan parternas samtidiga närvaro enligt bestämmelsens tredje undantag. Regeln infördes 2014 eftersom regeringen ansåg att sådana fullmaktsäktenskap riskerar att en part ingår ett äktenskap mot sin vilja.²⁹

3.2.1 Undantaget från undantaget

Även om ett utländskt barnäktenskap faller in under någon av de tre punkterna i bestämmelsen 1 kap. 8 a § IÄL och följaktligen ska vägras erkännande, kan äktenskapet ändå ses som giltigt i Sverige om *synnerliga skäl* föreligger, enligt bestämmelsens andra stycke. Detta är alltså ett undantag till undantaget från huvudregeln. Synnerliga skäl är en hög tröskel och bestämmelsen ska således tillämpas restriktivt.³⁰ Undantaget existerar eftersom ett icke-erkännande av ett äktenskap i vissa enskilda fall kan leda till konsekvenser som är orimliga.³¹

Före lagändringen 2014³² var det en lägre tröskeln för att erkänna utländska äktenskap eftersom det då endast krävdes att *särskilda skäl* förelåg. I förarbeten står det att ett sådant särskilt skäl kunde vara att lång tid har förflutit sedan vigseln eller att anknytningen är mindre stark, exempelvis om en av parterna är medborgare i Sverige och ett annat land. Domstolarna

---

²⁸ Jänträ-Jareborg, 2010, s. 218.

²⁹ Prop. 2013/14:208 s. 33.

³⁰ Prop. 2013/14:208 s. 27.

³¹ Prop. 2013/14:208 s. 26.

³² SFS 2014:379.

skulle också visa hänsyn till att paret hade gemensamma barn. När tröskeln för undantag har höjts till synnerliga skäl anses skälen ovan inte tillräckliga för att erkänna ett utländskt barnäktenskap. Det är nu rättstillämpningens sak att avgöra vad som utgör synnerliga skäl med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet.³³

Trots den tidigare lägre tröskeln syntes redan då lagstiftarens ovilja att erkänna barnäktenskap i praxis. I HFD 2012 ref 17 vägrades ett äktenskap som hade ingåtts i Palestina registrering i den svenska folkbokföringen då en av makarna, som hade svensk anknytning i form av hemvist, var under 18 år vid äktenskapets ingående. Trots att vigseln skedde endast 10 dagar före flickans 18-års dag och att det efter vigseln konstaterades att hon var gravid ansåg Högsta förvaltningsdomstolen att särskilda skäl för erkännande av äktenskapet inte förelåg.

3.2.2 Svensk ordre public

Ordre public-förbehållet i 7 kap. 4§ IÄL är ytterligare en säkerhetsventil i den svenska internationella privaträtten som ger Sverige möjlighet att vägra erkänna ett utländskt barnäktenskap. Om tillämpningen av utländsk lag skulle leda till följder som anses vara *uppenbart* oförenliga med den svenska rättsordningen, behöver man inte tillämpa den utländska regeln. Detta gäller även om det saknas anknytning till Sverige. Vad som anses vara uppenbart oförenligt med den svenska rättsordningen är inte oföränderligt, utan ändras i takt med utveckling i samhället och rätten.³⁴ Uppenbarhetskravet innebär att ordre public-förbehållet ska tillämpas restriktivt.³⁵ Förarbetena anger att svensk ordre public exempelvis kan tillämpas om tvång har förekommit eller om en av makarna var väldigt ung vid äktenskapets ingående.³⁶ Sexuellt umgänge med en person under 15 år är straffbart enligt svensk lag

---

³³ Prop. 2013/14:208 s. 30.

³⁴ Bogdan, 2014, s. 69.

³⁵ Prop. 2003/04:48 s. 25.

³⁶ Prop. 2003/04:48 s. 25.

och dispens att ingå äktenskap under 15 års ålder meddelades inte heller före 2014 års lagändring när omyndiga kunde ansöka om sådan dispens att ingå äktenskap.³⁷ Detta tyder på att äktenskap med barn under 15 år strider mot svensk ordre public.

Ett yrkande om ordre public i domstol blir dock sällan framgångsrikt.³⁸ Svenska domstolar använder ogärna ordre public öppet. Det beror förmodligen på att en sådan tillämpning kan riskera goda relationer med ett annat land. Användningen av ordre public kan av den andra staten nämligen ses som en handling direkt riktad mot staten.³⁹ Ett exempel på oviljan att tillämpa ordre public är MIG 2012:4. I målet erkände Migrationsöverdomstolen ett utländskt barnäktenskap som giltigt vid tillämpningen av utlänningslagen, trots att flickan var endast 15 år gammal vid äktenskapets ingående och trots att hon påstod att äktenskapet hade ingåtts under tvång. Migrationsöverdomstolen ansåg det inte visats sannolikt att äktenskapet hade ingåtts under tvång. Inte heller kunde äktenskapet vägras erkännande på grund av de andra två undantagen i 1 kap. 8 a § IÄL eftersom flickan varken hade svensk anknytning i form av hemvist eller medborgarskap. Enligt Migrationsdomstolen var avvikelserna i den främmande lagen inte heller så väsentliga att man kunde vägra erkänna äktenskapet med hänvisning till ordre public enbart på grund av flickans unga ålder.

Ett fall där svensk domstol tillämpade ordre public för att vägra erkänna ett utländskt barnäktenskap var i Kammarrätten i Jönköping mål nr 934-08. I målet ville en man som hade flyttat till Sverige från Irak registrera sig som gift i folkbokföringen. Skatteverket hade dock nekat registreringen eftersom hustrun bara var 14 år när äktenskapet ingicks. Kammarrätten fastställde Skatteverkets beslut med hänvisning till att flickans unga ålder vid äktenskapets ingående stred mot svensk ordre public. Tillämpningen av

---

³⁷ Prop. 2003/04:48 s. 22.

³⁸ Jänterä-Jareborg, 2010, s. 210.

³⁹ Bogdan, 2014, s. 68.

ordre public användes trots att mer än tio år passerat sedan äktenskapet ingicks.

4. Barns rättsliga ställning i Sverige

Barn anses vara, både internationellt och enligt den svenska rättsordningen, en grupp i samhället som ska skyddas extra noga.⁴⁰ Därför tillförsäkras barn vissa särskilda rättigheter i barnkonventionen och i den svenska lagstiftningen. Samtidigt finns det flera begränsningar om vilka rättshandlingar ett barn kan företa.

4.1 Barnkonventionen

Barnkonventionen upptar i sina stadgar vissa mänskliga rättigheter som de fördragsslutna länderna ska respektera och tillförsäkra alla barn inom deras jurisdiktion. Sverige ratificerade konventionen 1990.⁴¹ Enligt konventionen har alla barn lika rättigheter vilket framgår av förbudet mot diskriminering i artikel 2. Barn har enligt artikel 6 rätt till liv och utveckling och enligt artikel 12 har barn rätt att uttrycka sin åsikt och få den respekterad. Konventionen stadgar även att de fördragsslutna länderna ska verka för att avskaffa traditionella sedvänjor som är skadliga för barns hälsa enligt artikel 24(3).

En av konventionens mest centrala principer är *barnets bästa* i artikel 3. Barnets bästa ska sättas i främsta rummet när såväl offentliga som privata åtgärder rörande barn vidtas. Faktorer som man ska beakta när barnets bästa bedöms inkluderar barnets inställning och identitet, bevarandet av familjemiljön, upprättandet av relationer, omsorg, skydd och säkerhet, utsatthet, rätt till hälsa och utbildning.⁴²

---

⁴⁰ SOU 2012:25 s. 89.

⁴¹ Schiratzki, s. 21.

⁴² Schiratzki, s. 31.

4.2 Föräldrabalken

4.2.1 Allmänt

Sverige har implementerat vissa av barnkonventionens rättigheter i FB. Lagstiftningen genomsyras av principen om barnets bästa. I svenska förarbeten anges att principen om barnets bästa ska tolkas med utgångspunkt i dels ett objektivet perspektiv, som grundar sig på vetenskap, och dels ett subjektivt perspektiv där man utgår från barnets åsikter i det enskilda fallet.⁴³

Enligt FB:s regler ska varje barn ha en eller två vårdnadshavare och förmyndare. Vårdnadshavaren har ansvar för barnets person medan förmyndaren har ansvar för barnets ekonomiska angelägenheter. Vanligtvis brukar vårdnadshavaren och förmyndaren vara samma person, oftast barnets ena eller båda föräldrar.⁴⁴

Vidare regleras att alla personer under 18 år är omyndiga. Omyndigheten medför flera begränsningar i personens självbestämmanderätt. Omyndiga får inte råda över sin egendom eller åta sig förbindelser enligt 9 kap. 1§ FB. Med förbindelser avses att använda sin egendom som kredit eller att uppta annan skuld.⁴⁵ Begränsningarna är avsedda att skydda barnet från åtaganden som denne inte är tillräckligt redo eller mogen för. Vårdnadshavarens eller förmyndarens samtycke krävs därför i flera situationer. Om en underårig exempelvis vill arbeta krävs vårdnadshavarens samtycke för att ingå ett avtal om tjänst enligt 6 kap. 12§ FB. Om ett avtal med en omyndig person har ingåtts utan samtycke från förmyndaren är avtalet ogiltigt, oavsett om motparten var i god tro.⁴⁶

---

⁴³ Schiratzki, s. 32.

⁴⁴ Schiratzki, s. 92.

⁴⁵ se djup kommentar, Ryrstedt, Lexino.

⁴⁶ se kommentar, Brattström & Singer, Karnov.

Personer som har fyllt 16 år får råda över det som han eller hon själv förvärvat genom arbete enligt 9 kap. 3§ FB. Underårig får också råda över egendom som han eller hon har fått genom gåva eller testamente, förutsatt att det är villkorat att barnet ska få råda över egendomen, 9 kap. 4§ FB. Den underåriges förmyndare får dock, med överförmyndarens samtycke, omhänderta egendomen om denne anser att det är nödvändigt med hänsyn till barnets uppfostran och välfärd. Underåriga personer som har eget hushåll får företa vissa rättshandlingar som vanligtvis används för den dagliga hushållningen eller uppfostran av barn enligt 9 kap. 2 a § FB.

Det kan nämnas att när möjligheten att få dispens att gifta sig fortfarande fanns kvar för personer under 18 år, upphörde vårdnadsansvaret för den underåriges föräldrar när barnet gifte sig. Förmyndarskapet gällde dock fortfarande till dess barnet fyllde 18 år.⁴⁷

4.2.2 Utländska barn i Sverige

Sverige har ratificerat barnkonventionen och ska därför tillförsäkra rättigheterna som följer utav den för *alla barn* inom landets gränser, oavsett om de har svenskt medborgarskap eller inte.

Om ett utländskt barn har fått uppehållstillstånd i Sverige innebär det att barnet förväntas bo i Sverige under en längre tid. Barnet anses då ha hemvist i Sverige enligt internationellt privaträttsliga regler och Sverige kan då befatta sig med frågor om vårdnad och förmyndarskap.⁴⁸ Om barnets båda föräldrar är varaktigt förhindrade att utöva vårdnad över barnet, exempelvis om dom inte bor i Sverige eller är döda, ska det utländska barnet förses med en särskild förordnad vårdnadshavare om inte särskilda skäl talar emot det enligt 6 kap. 8 a § FB. Ett sådant särskilt skäl kan vara att barnet inom en

---

⁴⁷ Schiratzki, s. 93.

⁴⁸ Prop. 2004/05:136 s. 52.

kort tid fyller 18 år.⁴⁹ Den som har förordnats särskilt till vårdnadshavare är också förmyndare för den omyndige.⁵⁰

---

⁴⁹ Prop. 2004/05:136 s. 52.

⁵⁰ 10 kap. 3§ FB, Prop. 2004/05:136, s. 43.

5. Rättsliga konsekvenser vid vissa familjerättsliga situationer

Bedömningen om huruvida ett utländskt äktenskap ska erkännas i Sverige görs oftast vid en anmälan om registrering av äktenskapet i folkbokföringen. Skatteverket tar vid bedömning ställning till huruvida äktenskapet strider mot 1 kap. 8 a § IÄL eller svensk ordre public. Även om Skatteverkets bedömning inte är bindande i andra sammanhang, får ett erkännande och registrering ändå flera rättsverkningar för den enskilde.⁵¹

Om ett äktenskap som har ingåtts utomlands erkänns i Sverige får äktenskapet fulla rättsverkningar som äktenskap.⁵² Följden av att ett utländskt äktenskap inte erkänns är att makarna istället anses vara sambor.⁵³

Trots att ett utländskt äktenskap erkänns i Sverige är det inte självklart att svensk lag ska tillämpas på äktenskapets rättsverkningar. Det varierar nämligen mellan olika rättsområden vilken grad av svensk anknytning som krävs för att svensk rätt ska tillämpas. Därför kommer lagvalet för de i uppsatsen relevanta rättsliga områdena först behandlas. Därefter kommer de problem som kan uppstå vid tillämpning av svensk rätt på barnäktenskap redogöras.

---

⁵¹ SOU 2012:35 s. 107.

⁵² Prop. 2013/14:208 s. 25.

⁵³ Prop. 2013/14:208 s. 28.

5.1 Makars förmögenhetsförhållanden

5.1.1 Lagval

Lag (1990:272) om internationella frågor rörande makars och sambors förmögenhetsförhållanden (LIMF) ska tillämpas vid frågor om makars förmögenhetsförhållanden när det finns en anknytning till en främmande stat. Lagen innehåller bestämmelser om vilken egendom makarna får råda över och förvalta, vad makarna har för skuldansvar för egendom, samt vilken egendom som ska ingå i en bodelning.⁵⁴

Som huvudregel gäller lagvalsfrihet mellan makarna. De kan således ingå ett skriftligt avtal om vilket lands lag som ska tillämpas på deras förmögenhetsförhållanden, förutsatt att minst en av makarna vid avtalets ingående har hemvist eller är medborgare i det land vars rättsordning de väljer, 3§ LIMF. Om makarna inte har skrivit avtal om lagval ska lagen i det land där paret tog hemvist när de gifte sig tillämpas, 4§ LIMF. Om båda makarna har flyttat till ett annat land efter giftermålet byts också tillämplig lag till det nya hemvistlandets lag, förutsatt att de har varit bosatta där i minst två år enligt 4§ 2st LIMF.

Ett utländskt gift par som flyttar till Sverige ska alltså tillämpa svensk lag på frågor om deras inbördes förmögenhetsförhållanden om de har bott i Sverige i minst två år. Om makarna har haft hemvist i Sverige tidigare under äktenskapet bortfaller dock kravet på två års bosättning. Svensk rätt ska alltid tillämpas, oavsett om makarna har bott i Sverige i två år, på makars gemensamma bostad och bohag som finns i Sverige, 9§ LIMF.

---

⁵⁴ Jänträ-Jareborg 1994, s. 438.

5.1.2 Problematik för gifta omyndiga

All egendom som ägs av makar är enligt svenska bestämmelser giftorättsgods i den mån det inte är enskild egendom. Giftorättsgods ska ingå i en bodelning vid skilsmässa eller makes död, 10 kap. 1§ ÄktB. Enskild egendom ingår däremot inte i en bodelning. Enskild egendom kan vara egendom som en av makarna har fått genom gåva eller testamente med villkor att det ska vara mottagarens enskilda. Vidare kan makar eller blivande makar genom ett *äktenskapsförord* avtala att viss egendom ska vara enskild. Här kan vissa svårigheter uppstå för omyndiga gifta personer.

Enligt de svensk lag kan underåriga personer skriva äktenskapsförord, 7 kap. 3§ ÄktB. Det krävs dock ett *skriftligt samtycke* från förmyndaren för att rättshandlingen ska bli giltig. Ett utländskt barn som har ingått äktenskap som senare erkänts i Sverige är alltså beroende av sin förmyndares samtycke för att få skriva ett giltigt äktenskapsförord.

Att få ett skriftligt samtycke från en förmyndare är ibland inte möjligt för den omyndige. *För det första* är det inte självklart att en utländsk omyndig person har en förmyndare. Det kan vara fallet om den omyndiges föräldrar inte kan utöva vårdnaden och den omyndige inte heller har fått en särskild förordnad vårdnadshavare. En sådan utses nämligen inte alltid om den omyndige inom en kort framtid kommer att bli myndig. *För det andra* kan en förmyndare vägra att samtycka till äktenskapsförordet. I båda fallen kan den underåriga inte få till stånd ett giltigt äktenskapsförord. Det är då inte endast är den underåriga som drabbas, utan även den underåriges myndige make. Ett av formkraven för ett giltigt äktenskapsförord är nämligen att båda makar undertecknar avtalet. I den här situationen kommer alltså makar i ett erkänt barnäktenskap i en situation där deras äktenskap har erkänts men makarna inte har samma rättigheter som andra gifta, vuxna, makar har. Om det inte finns ett giltigt äktenskapsförord vid en eventuell skilsmässa eller dödsfall, kan det leda till att bodelningen inte görs på det sätt som makarna

önskar. Exempelvis kan egendom som makarna vill ska vara enskild ingå i giftorättsgodset istället.

I vissa undantagsfall kan ett äktenskapsförord utan förmyndares samtycke dock bli giltigt. I NJA 1989 s. 692 hade en omyndig kvinna omedelbart före vigseln skrivit ett äktenskapsförord utan sin förmyndares samtycke. Högsta domstolen förklarade att under vissa förutsättningar kan bristen på ett äktenskapsförords giltighet läkas genom *efterföljande godkännande*. Höga krav måste dock ställas på viljeförklaringens tydlighet för att omvandla det ogiltiga äktenskapsförord till ett giltigt sådant. I rättsfallet ansåg Högsta domstolen att sådana förutsättningar för att erkänna äktenskapsförordet inte fanns.

5.2 Arv och testamente

5.2.1 Lagval

Efter augusti 2015 tillämpas successionsförordningen på frågor om arv i internationella situationer. Enligt successionsförordningens huvudregel ska lagen i landet där arvlåtaren hade sin hemvist vid sin död tillämpas på arvet, artikel 21(1). Om en utländsk person har sin hemvist och dör i Sverige ska alltså de svenska reglerna om arv tillämpas. Om den döde däremot hade en uppenbart starkare anknytning till annat land kan det andra landets lag tillämpas på arvet, artikel 21(2). Det kan vara fallet om den döde till exempel endast bott i Sverige några månader.

Om en utländsk person inte vill att hemvistlandets lag ska tillämpas på sitt arv, har han eller hon möjligheten att låta rätten till sitt arv styras av lagen i det land där personen är medborgare enligt artikel 22 successionsförordningen. Lagvalet måste antingen uttryckligen anges eller framgå av villkoren i ett testamente. Det är inte möjligt att välja ett annat

rättssystem än det som tillämpas i medborgarlandet.⁵⁵ En arvlåtare kan exempelvis inte välja att tillämpa lagen i ett land endast på grund av att man har tillgångar där.⁵⁶ Den lag som väljs kan inte enbart tillämpas på en del av arvet, utan lagvalet måste tillämpas på arvet som helhet.

Från och med den 15 augusti 2015 ska ett testaments formella giltighet bedömas enligt 2 kap. 3§ lag (2015:417) om arv i internationella situationer istället för artikel 27 successionsförordningen. Enligt bestämmelsen ska ett testamente anses vara giltigt om det uppfyller formkraven i lagen på den ort där det upprättades eller den ort där testatorn vid upprättandet eller vid sin död hade hemvist eller var medborgare. Om en utländsk person upprättar ett testamente eller dör *i Sverige* är således testamentet giltigt om det uppfyller formkraven i den svenska rättsordningen.

5.2.2 Problematik för gifta omyndiga

När en person dör är huvudregeln enligt svenska bestämmelserna att arvlåtarens bröstarvingar ärver kvarlåtenskapen, 2 kap. 1§ ÄB. Om den avlidne är gift får den efterlevande maken dock ärva kvarlåtenskapen först med fri förfoganderätt, 3 kap. 1§ ÄB. Om makarna har gemensamma barn ärver dessa först när den efterlevande maken dör. För att den avlidnes kvarlåtenskap ska fördelas på ett annat sätt än den svenska arvsordningen krävs det att den avlidne har upprättat ett testamente. Genom att upprätta ett testamente, kan arvlåtaren bestämma om den legala arvsordningen ska tillämpas eller inte, med undantag för den laglott som bröstarvingar har rätt till.⁵⁷ Bestämmelserna i ÄB skiljer sig dock åt beträffande omyndiga respektive myndiga personers möjligheter att upprätta testamente och taga arv.

---

⁵⁵ Bogdan, 2014, s. 218.

⁵⁶ Bogdan, 2013, s. 62.

⁵⁷ Schiratzki, 2004, s. 782.

Enligt Schiratzki visar arvsrätten efter minderåriga några av konsekvenserna av att successionsrätten bygger på delvis motstridiga principer. Den första principen är *blodsband mellan arvlåtare och arvtagare*, den andra principen är *social hänsyn* och den tredje principen är *respekt för arvlåtarens vilja*.

Rätten att få upprätta ett testamente i Sverige inträder när en person har fyllt 18 år enligt 9 kap. 1§ ärvdabalken (ÄB). Tidigare fanns ett undantag från ålderskravet som gjorde det möjligt för gifta omyndiga eller omyndiga som hade varit gifta att upprätta testamente. Samtycke från barnets förmyndare krävdes inte, utan ett gift barn kunde fritt skriva ett testamente. Det fanns inte heller något krav på att det gifta barnet hade uppnått en viss ålder.⁵⁸ Möjligheten för omyndiga gifta att skriva testamente togs dock bort vid lagändringen år 2014 när äktenskapsdispensen för personer under 18 år försvann.

För viss egendom får dock en underårig person upprätta ett testamente. Personer som har fyllt 16 år kan upprätta ett testamente enligt 9 kap. 1§ 2st ÄB för att förordna om egendom som han eller hon själv får råda över i enlighet med FB:s regler. Den omyndiges förmyndare kan dock begränsa denna rättighet. Som tidigare nämnts kan förmyndaren i vissa fall omhändertaga egendom i enlighet med 9 kap. 3§ FB om det är nödvändigt med hänsyn till den omyndiges uppfostran eller välfärd. Om förmyndaren har omhändertagit egendom upphör testamentsrätten för barnet eftersom han eller hon inte längre råder över egendomen.⁵⁹

Om ett utländskt gift barn dör i Sverige och inte har upprättat ett testamente om den egendom som han eller hon får råda över, kommer alltså barnets kvarlåtenskap tillfalla den efterlevande maken. Detsamma gäller om barnet är 15 år eftersom barnet då överhuvudtaget inte får skriva ett testamente.

---

⁵⁸ Schiratzki, 2004, s. 783.

⁵⁹ Walin & Lind, s. 261.

Testationsrätten skiljer sig åt från bestämmelserna om äktenskapsförord när det kommer till att försöka kompensera barnets bristande rådighet. En omyndig persons förmyndare kan nämligen inte godkänna ett testamente för den omyndiges räkning. Det kan ses som märkligt att en underårig får skriva ett äktenskapsförord med samtycke från förmyndare men inte kunna skriva ett testamente med samma förmyndares samtycke. Detta har bl.a. motiverats av att ett testamente har en väldigt *personlig karaktär*.⁶⁰ Grunden i den svenska regleringen är nämligen att testationsrätten endast tillkommer arvlåtaren personligen. Om denne inte själv kan skriva ett testamente skulle det strida mot denna grund, att en förmyndare fick göra det i barnets ställe.⁶¹ Ett annat resonemang som förts är att det inte finns samma behov för en underårig att kunna förfoga över sin egendom vid ett dödsfall än i levande livet.⁶² Om ett testamente inte har upprättas tillämpas ju den legala arvsordningen. Enligt Schiratzki kan båda dessa argument ifrågasättas då det enskilda barnets rätt och social hänsyn får stå tillbaka i dessa resonemang. Arvlåtarens (barnets) vilja respekteras inte heller.

I de svenska arvsreglerna särbehandlas omyndiga från myndiga även på en annan front: omyndiga får nämligen inte avsäga sig ett arv, 17 kap. 2§ 2st ÄB. Barnets förmyndare kan inte heller avsäga sig arvet för barnets räkning.⁶³ Vid första ögonkastet verkar detta inte särskilt bekymmersamt, ett arv brukar ju gynna arvtagaren. Bestämmelsen är förmodligen ämnad som en skyddsregel så att ett barn inte ska kunna bli lurad eller bli utsatt för påtryckningar att avsäga sig ett arv så att någon annan ärver egendomen istället. Det skulle kunna finnas situationer när detta kan bli problematiskt för en omyndig person om denna är gift.

En underårig kan exempelvis vilja att egendom ska ärvas inom dennes ursprungliga familj. Som ovan framgår kan en underårig inte avsäga sig ett arv. Om den underårige ärver egendom utan villkor i ett testamente att den

---

⁶⁰ Brattström & Singer, s. 93.

⁶¹ Walin & Lind, s. 261.

⁶² Walin & Lind, s. 261.

⁶³ Walin & Lind, s. 499.

underåriga ska få råda över egendomen, kan den underåriga inte heller testamentera eller ge bort egendomen i syfte att någon annan medlem i den ursprungliga familjen ärver egendomen. Det innebär att om den underåriga själv avlider, kommer egendomen som giftorättsgods att ärvas av dennes make. Om den omyndige istället hade varit ogift hade egendomen istället ärvts av någon i den underåriges ursprungliga familj.

6. Analys

Tidigare har svensk lagstiftning innehållit särregler för gifta barn, exempelvis vad gäller möjligheterna att skriva testamente. Dessa särregler togs dock bort i samband med att äktenskapsdispensen för underåriga avskaffades. Som ett resultat är dagens lagstiftning inte längre utformad för att reglera barnäktenskap. Möjligheterna att erkänna utländska barnäktenskap har också drastiskt minskat. Det är därför endast ett fåtal barn som lever i äktenskap och på grund av lagändringarna kommer det i framtiden endast vara utländska barnäktenskap som kan komma att erkännas i Sverige. På grund av globalisering och flyktingströmmar kommer människor från länder med andra lagar och värderingar om äktenskap till Sverige. Det finns därför anledning att anta att antalet barn i Sverige som har ingått äktenskap utomlands kommer att stiga under den närmaste tiden. Det återstår dock att se hur många utländska barnäktenskap som kommer erkännas i Sverige. Ovan har redogjorts för hur gifta barn påverkas av de svenska bestämmelserna om äktenskapsförord, arv och testamente. Frågan är om lagstiftningen som kan beröra gifta omyndiga barn i Sverige i ovan angivna avseenden är tillfredställande eller om de istället bör ändras för att bättre skydda dessa barn.

6.1 Äktenskapsförord

Enligt svensk lag får underåriga skriva äktenskapsförord med samtycke från förmyndare. Det är lite överraskande att bestämmelsen finns kvar. Bestämmelsen hade kunnat tas bort i samband med att möjligheten för underåriga att söka äktenskapsdispens avskaffades, på samma sätt som särregeln för gifta underåriga att skriva testamente togs bort. Propositionen till 2014 års lagändring nämner inte varför bestämmelsen finns kvar, men en anledning kan vara att blivande makar ska kunna skriva äktenskapsförord innan de fyller 18 år och gifter sig. En annan anledning att lagen inte har ändrats kan vara att lagstiftaren har beaktat de utländska barnäktenskap som

kan komma att erkännas i Sverige och man då anser att det är rimligt att även ett barn kan skriva äktenskapsförord.

Som angivits ovan, kan i vissa fall kravet på samtycke från en förmyndare skapa svårigheter för barnet när denne vill skriva ett äktenskapsförord. Man får dock ha i åtanke att förmyndarens ansvar om barnets ekonomi innefattar att värna om barnets bästa. Om den omyndige har en förmyndare kommer denne troligtvis samtycka till ett äktenskapsförord om det är den omyndiges vilja, förutsatt att äktenskapsförordet inte är till nackdel för barnet. Det är mer problematiskt om den omyndige inte har en förmyndare, men bristen på samtycke från en förmyndare kan samtidigt läkas genom efterföljande godkännande.

Det förefaller som att lagstiftaren har gjort en rimlig avvägning när lagen inte ändrades. Kravet på samtycke från förmyndare verkar också skäligt då regeln är ämnad att skydda barnets ekonomiska tillgångar. När dispens för underåriga att gifta sig fanns kvar, upphörde inte den underåriges förälders förmyndarskap. Det är ännu ett skäl för att kravet på samtycke ska finnas kvar för de underåriga som vill skriva äktenskapsförord idag, oavsett om de är gifta eller inte. Det synes alltså inte finnas behov av en lagändring. Enligt min mening är det viktigt att bestämmelsen som tillåter underåriga att skriva äktenskapsförord inte tas bort så att makar i ett erkänt barnäktenskap i Sverige även i fortsättningen kan skriva äktenskapsförord och avtala om deras inbördes förmögenhetsförhållanden inom ramen för vad förmyndaren godkänner.

6.2 Arv och testamente

Till skillnad från vuxna har barn inte möjligheten att avsäga sig ett arv och har en begränsad testamentsbehörighet. I de flesta fall får barnet inte testamentera alls, med undantag för den egendom barnet får råda över när denne har fyllt 16 år. Tidigare fanns det en särregel som gjorde det möjligt för gifta omyndiga att upprätta testamente, men denna möjlighet har tagits

bort. Det framkommer inte i 2014 års proposition om det var ett medvetet beslut att ta bort särregeln trots att vissa utländska barnäktenskap fortfarande kan erkännas, eller om lagstiftaren inte beaktade detta. Propositionen nämner inte utländska barnäktenskap, utan anger endast att bestämmelsen ska tas bort eftersom Sverige inte längre har en äktenskapsdispens för omyndiga.

Ett alternativ till nuvarande lagstiftning skulle kunna vara att införa en liknande reglering som för äktenskapsförord, genom att tillåta gifta barn att avsäga sig ett arv eller upprätta testamente med samtycke från en förmyndare. Det som talar för en sådan ändring är att det kan finnas större behov för ett gift barn som lever i ett äktenskap att förordna om arv och testamente än för ogifta barn. Det är också förenligt med artikel 12 barnkonventionen som stadgar att alla barn ska få uttrycka sin vilja och få den respekterad. Samtidigt skulle en förmyndare iaktta barnets skyddsbehov.

En sådan lagändring kan dock ifrågasättas då gifta barn skulle särbehandlas i förhållande till ogifta barn. De nuvarande bestämmelserna är ämnade att skydda omyndiga personer från att fatta beslut som de senare kan ångra. Gifta barn har samma skyddsbehov som ogifta barn. Den omständigheten att ett barn är gift innebär inte heller att barnet har den mognad som krävs för att fatta ett beslut om och förstå konsekvenserna av att avsäga sig ett arv eller upprätta ett testamente. Till skillnad från äktenskapsförord är testamentsrätten personlig och bör därför inte kunna överlåtas för en förmyndare att godkänna. Äktenskapsförord reglerar makarnas egendomsförhållanden när den gifta maken är i livet. Det finns inte samma behov för ett gift barn att kunna förordna om sin egendom efter sin död. Argumenten mot en särreglering på detta område väger därför tyngre än ett eventuellt behov av en lagändring.

Det synes således att lagstiftaren har gjort en rimlig avvägning även när det gäller arvsavsägelse och testationsbehörighet för omyndiga. Det förefaller därför inte heller inom dessa rättsområden finnas behov av en lagändring.

6.3 Slutkommentar

Sverige ställer numera väldigt höga krav för att erkänna ett utländskt barnäktenskap. De barnäktenskap som inte har anknytning till Sverige erkänns om de inte strider mot svensk ordre public eller har ingåtts under tvång. Barnäktenskap som har svensk anknytning erkänns numera endast om *synnerliga skäl* föreligger. Det finns alltså starka skäl för att förhållandet ska erkännas just som ett äktenskap och inte enbart ett samboförhållande. Det skulle kunna tala för att gifta makar i ett sådant äktenskap ska följa samma regler som andra gifta personer.

Diskussionen om huruvida den gällande lagstiftningen är tillfredställande eller om den bör ändras ska dock ses i ljuset av att den svenska rättsordningen har en stark västerländsk syn på äktenskap, där man anser att barnäktenskap inte är önskvärt. Lagstiftningen har ändrats i syfte att minska förekomsten av barnäktenskap. På grund av lagändringarna är det således numera *ytterst få* som skulle bli berörda av en eventuell särreglering för gifta barn.

Man måste också fråga vilken *praktisk betydelse* en eventuell lagändring kan ha. Sverige erkänner inte utländska barnäktenskap där en av makarna är under 15 år. Den underåriga i ett erkänt barnäktenskap behöver alltså vänta högst tre år innan de blir myndiga och inte längre har en begränsad rättshandlingsförmåga.

En lagändring som gör det möjligt för gifta barn att företa samma rättshandlingar som vuxna gifta, skulle kunna gynna de få personer som har ingått ett barnäktenskap som senare erkänns i Sverige. Det kan alltså argumenteras att en sådan lagändring *subjektivt* skulle vara i linje med

barnets bästa. Emellertid kanske en lagändring ur ett objektivt perspektiv inte är till barnets bästa. Utländska barn bör ju inte särbehandlas som vuxna jämfört med andra barn endast på grund av att han eller hon är gift. På ett sätt särbehandlas gifta utländska barn redan om äktenskapet erkänns, eftersom svenska barn inte kan ingå äktenskap, inte ens om särskilda skäl skulle föreligga.

Lagstiftning som gynnar makar i ett barnäktenskap kan resultera i att lagstiftningen luckras upp och indirekt uppmuntra till förekomsten av barnäktenskap. Intresset av en lagstiftning som begränsar barnäktenskap bör väga tyngre än behovet av en särreglering för barnäktenskap på dessa familjerättsliga områden.

Efter en samlad bedömning anser jag att den gällande lagstiftningen som rör äktenskapsförord, arvsavsägelse och testamente vid barnäktenskap är tillfredställande och att det således inte finns behov av någon lagändring.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Offentligt tryck

Statens offentliga utredningar

SOU 2012:35 Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap

Propositioner

Prop. 2003/04:48 *Åtgärder mot barnäktenskap och tvångsäktenskap*

Prop. 2004/05:136 *Stärkt skydd för ensamkommande barn*

Prop. 2013/14:208 *Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap samt tillträde till Europarådets konvention om våld mot kvinnor*

Litteratur

Böcker

Bogdan, Michael, *Svensk internationell privat- och processrätt*, 8., [aktualiserade] uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2014

Brattström, Margareta & Singer, Anna, *Rätt arv: fördelning av kvarlåtenskap*, 4., [omarb.] uppl., Iustus, Uppsala, 2015

Kleineman, Jan, *Rättsdogmatisk metod. I: Juridisk metodlära*, Korling, Fredric & Zamboni, Mauro (red.), 21-45, 1:a uppl., Studentlitteratur, Lund, 2013

Lind, Göran & Walin, Gösta (red.), *Kommentar till Ärvdabalken. D. 1, (1-17 kap.) : arv och testamente*, 6., rev. uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2008

Schiratzki, Johanna, *Barnrättens grunder*, 5., [rev.] uppl., Studentlitteratur, Lund, 2014

Tottie, Lars & Teleman, Örjan, *Äktenskapsbalken: en kommentar*, 2., [rev.] uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2010

Artiklar

Bogdan, Michael: "Some reflections on multiculturalism, application of Islamic law, legal plurism and the new EU succession regulation". I: *A commitment to private international law: Essays in honour of Hans van Loon*, Cambridge, 2013

Jensen, Robert & Thornton, Rebecca: "Early female marriage in the developing world". I: *Gender and Development* 2003

Jänterä-Jareborg, Maarit: "Barn- och tvångsäktenskap i Sverige – finns det utrymme för olika kulturer och tolerans?". I: *Rett og toleranse: festskrift til Helge Johan Thue: 70 år* (red.: Torstein Frantzen, Johan Giertsen och Guiditta Cordero Moss), Oslo 2007

Jänterä-Jareborg, Maarit: "Egendomsförhållanden i internationella äktenskap". I: *Svensk Juristtidning*, häfte 5-6, s. 433-463, 1994

Jänterä-Jareborg, Maarit: "Transnationella familjer ur ett internationellt privaträttsligt perspektiv – särskilt avseende äktenskap". I: *Familj – religion – rätt: En antologi om kulturella spänningar i familjen – med Sverige och Turkiet som exempel* (red.: Anna Singer, Maarit Jänterä-Jareborg och Astrid Schlytter), Uppsala 2010

Le Strat, Yann, Dubertret, Caroline & Le Foll, Bernard: "Child Marriage in the United States and Its Association With Mental Health in Women". I: *Pediatrics*, Official Journal of the American Academy of Pediatrics, 2011

Schiratzki, Johanna: "Barnperspektiv på successionsrätten – särskilt om arv efter barn i ombildade familjer". I: *Svensk Juristtidning*, häfte 9, s. 779 - 791, 2004

Elektroniska källor:

Brattström & Singer, Föräldrabalk (1949:381) (1 april 2016) 9 kap. 1§ Karnov, not 292, Hämtad 12 maj 2016

Ryrstedt, Föräldrabalk (1949:381) 9 kap. 1 §, Lexino 2015-01-01. Hämtad 12 maj 2016

Sjövall, Johanna: "Svårt för socialtjänst att hantera barnäktenskap". I: Sveriges Radio Ekot, publicerat 18 januari 2016. Hämtad den 5 april 2016 från:
<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=6347194>

Rättsfallsförteckning

Domar från Högsta domstolen

NJA 1989 s. 692

Domar från Högsta förvaltningsrätten

HFD 2012 ref 17

Domar från Kammarrätten

KamR 934-08

Domar från Migrationsöverdomstolen

MIG 2012:4